

PRZENIKNAĆ (52) *vb pf*

e jasne. ◇ *Formy tematu praet* przenikną-, przeniknę- (21), przenik- (3); przenik- *BielKron, ArtKanc*; przenikną- : przenik- *Leop* (1:1).

inf przeniknąć (10). ◇ *fut 1 sg* przeniknę (2). ◇ *2 sg* przenikniesz (1). ◇ *3 sg* przeniknie (12). ◇ *3 pl* przenikną (1). ◇ *praet 3 sg m* przeniknął (6), przenikł (1). *f* przeniknęła (4), [przenikła]. *n* przeniknęło (5), przenikło (1). ◇ *3 pl subst* przeniknęły (4), przenikły (1). ◇ *plusq 3 sg m* był przeniknął (1). ◇ *imp 3 sg* niech przeniknie (2). ◇ *con 3 sg m* by przeniknął (1). [*n* by przenikło.]

Sł stp notuje, Cn brak, Linde także XVII – XVIII w.

1. *Przedostać się przez powierzchnię w głąb lub na wylot* (43) :

A. *Przez punkt* (34) :

a. *O przedmiotach ostrych i spiczastych: przekłuć, przedziurawić, przeciąć, przebić, wbić się* [kogo, co] (23) : Błogosławione gozdzie/ ktore przeniknęły członki twoie *SkarŻyw* 595; [a tak drewno ktore nosyla padla nanye asz vthknało woblyczv gey tak głąboko ysz szyosty mnyemaly by przenykło oko gey *ŻywEufr* 80].

[*Fraza*: »przenikła strzała [przez co]«: A Iehu w tym wyciągnąłwłły łuk swoy/ postrzelił Iorámá między plecy/ thák że przenikła strzała przez ferce ie^{go} [egressa est sagitta per cor eius]/ y natychmiast padł y vmął ná woźie swoim. *Leop* 4.Reg 9/24 (*Linde*).]

Przen (22) : Otho teraz vfałz w Egipcće w tey trćinney lańce złamáney/ ná ktorey ieřliby fię kto podpárł/ tedy przekole łobie rękę/ á ona przeniknie ią *BibRadz* 4.Reg 18/21.

Frazy: »przeniknie miecz; [mieczem przeniknąć]« (2): *RejPs* 55; Pánie Boże/ á więceř tedy podředł lud ten/ y miałto Ieruzálem/ mowiąc: Będziecie mieć pokoy: á oto przeniknął miecz áż do duřle [ecce pervenit gladius usque ad animam]? *Leop Ier* 4/10; [Pomnię/ iż z twoich vřt/ miecz ogniřty obořieczny wychodźi. Przecz tego zdraycę im nie przeniknieř? *BzowRóż* 67].

»strzała, strzelba przeniknie« (3): *RejPs* 67v; *LubPs* K3; Abowiem řtrzały włzechmocnego przeniknęły mię [sagittae omnipotentis mecum sunt]/ ktorych iad zniřczył duchá mego/ á řtráchy Boże wořuią mię. *BibRadz Iob* 6/4.

Zwroty: »przeniknąć obłoki« = *sięgnąć ponad chmury, aż do nieba* [szyk zmienny] (2): Bo nád wřřtyki nyebyofá twe/ miłofyerdzye wyelkye/ A ogárnąć go nye może tu řtworzenye wřřelkye/ Prawdá twoyá przeniknęła y wřřtyki obłoki [usque ad nubes veritas tua *Vulg Ps* 107/5]/ Trudno záprzeć/ bo yey wřřędzye pełen řwyát řřeroki. *LubPs* Y6, Y6 marg.

»przeniknąć wnętrzości« (1): Abowiem řtrzelbá mocy twoiey przeniknie wnętrzořci niegdy będą tych [!] řprzeřiwnikow twoich *RejPs* 67v.

Szereg: »przeniknąć i przebořć« (1): Oto vfałz w tey lańce trćinney ná łomioneý/ to ieřt w Egipcće/ ktorey ieřliby fię ktho podpárł/ przeniknie rękę iego y przebořdzie ią [intrabit in manum eius et perforabit eam] *BibRadz Is* 36/6.

a) *Sprawić ból, cierpienie* (13) :

Fraza: »miecz (boleřci a. ostry, a. srogi, a. żáłořci, a. żáłořciwy) przeniknie« [w tym: *duszę* (7), *serce* (5)] [szyk zmienny] (13): *OpecŻyw* 183, 187v; *RejPos* 28v [2 r.], 29v, 30v [2 r.], 31; *SkarŻyw* 112; Tám przenikł ofřty/ miecz Mátkę pełną miłości/ nápełnił řerdeczney boleřci/ widzác go być

w ciężkości. *ArtKanc* E10; *LatHar* 295; y dużą twą własną przeniknie miecz *WujNT Luc* 2/35; *SiebRozmyśl* A3v.

b. O wzroku (3) :

przeniknąć przez co do czego (1): *RejWiz* 118v *cf W porównaniu*.

W porównaniu (1): Bo patrzący kiedy oczy/ które iako błony Są w ciele wydane/ patrzą na wże strony. A gdy iakie widome przenikną iśności/ Przez subtelne źrenice do ciemnych wilkości. Iako przez szkło kiedy się iaka rzecz widoma/ Oprze o ciemny ołów/ już ięft wżem znaioma. *RejWiz* 118v.

Przen (2) :

Fraza: »wzrok przeniknął aż do serca« (1): Ale ten wzrok ich [apostołów widzących w Chrystusie i człowieka, i Boga] prawie był przeniknął aż do serca ich/ thak iż przypatrzysz mu się/ poznali możność Bożtwa jego/ poznali iż tho nie tego światła człowiek *RejPos* 208v.

α) O wszechwiedzy Boga (1) :

Zwrot: »do serca przeniknąć wzrokiem« (1): iż Pan twój nie tylko widome sprawy twoje/ ale już do serca twego prawie przeniknął wzrokiem swoim/ a widzi y zna każde pomyślenie twoje *RejPos* 309.

c. O głosie (1) :

Zwrot: »przeniknąć do uszu« = zostać wysłuchanym (1): I wyfluchał głos mój z kościoła świętego: y wołanie moje przed oblicznością jego/ wezło a przenikło do uszu jego. *Leop Ps* 17/7.

Szereg: »wnieść a przeniknąć« (1): *Leop Ps* 17/7 *cf Zwrot*.

d. Trafić do tego, co ukryte, niełatwo dostępne; przen (7) :

α) Przez chmury do nieba, w pobliżu Boga (6) :

αα) O duszy ludzkiej po śmierci (2) :

[przeniknąć do czego: *KmitaŻyw* D2 *cf* »przeniknąć nieba«.]

W porównaniu (1): Kiedy ziemi zleciwszy śmiertelne zewłoki/ Ogniu rowien prędkiemu/ przeniknę obłoki. *KochMuza* 28.

Zwroty: »przeniknąć obłoki« (2): które [ciała i dusze ludzi po zmartwychwstaniu na sądzie ostatecznym] po prostu połączone a przez śmierć wielbione/ będą też mogły przeniknąć obłoki/ a tam też wstąpić s Panem swoim/ gdzie im będą mieścić zgotowane *RejPos* 136; *KochMuza* 28.

[»przeniknąć nieba«: A zostawiwszy działki pociechę światłości/ Przeniknął świetne nieba/ do wiecznej światłości. *KmitaŻyw* D2.]

ββ) O prośbach, skargach, modlitwach (4) :

przeniknąć ku czemu (2): Niech przeniknie modlitwa moja ku twojej obliczności *LubPs* ccv, ee3.

W porównaniu (1): Niech przeniknie modlitwa moja [Dirigatur oratio mea ... in conspectu tuo *Vulg Ps* 140/2] ku twojej świętej obliczności/ Iak zapalona ofiara na cześć twojej wielmożności *LubPs* ee3.

Zwrot: »przeniknąć obłoki« [szyk zmienny] (2): Modlitwa korzącego się/ obłoki przeniknie [nubes penetrabit] *Leop Eccli* 35/21 [przekład tego samego tekstu] *RejPos* 13v.

β) [Do stanu łaski ze stanu grzechu [z czego do czego]: kto słowa mojego słucha/ a wierzy temu/ który mnie posłał/ ma żywot wieczny/ y nieprzychodzi w sąd/ ale s śmierci do żywota przeniknął. *UstKościel* 33.]

γ) *Do sedna problemu, tajemnicy: zrozumieć, poznać [czym] (1)* : Boć pán Chriřtns [!] S. Piotrowi obiecał dác klucze kroleřtwa niebieskiego/ to znacząc/ że mu miał dac ducha ś. nad inřzė obfićiei/ ktoremby wiele rozumiał i przeniknął tajemnice niektore niebieskie/ inřzem zamknionė *MurzHist Sv*.

B. Przez większą płaszczyznę; przen (2) :

W porównaniu (1): LubPs Zv cf »wnętrżności przeniknąć«.

Zwroty: »przeniknąć k duszy« (1): WYbaw myę wřfchmocny Boże tu od káždey řfkody/ Abowiem řnadź przeniknęły aż k duřfy mey wody [quoniam intraverunt aquae usque ad animam meam Vulg Ps 68/2] LubPs P6v.

»wnętrżności [czyje] przeniknąć« (1): A oblokł řye nye ináčzey yák w grube odzyenye/ W ono řwoye złe á řprořne ná wřfem złorzeczenye/ Ktore yák źrzdło wnątrżności yego przeniknęło [intravit sicut aqua in interiora eius Vulg Ps 108/18]/ A yák oley po kořcyách řye yego rořpłynęło LubPs Zv.

C. W sposób cudowny (7) :

przeniknąć co (2): Gdyż tu widzimy/ że Ciało prawdziwe Chriřtuřowe/ wchodząc przeze drzwi zámknione/ było ná tymże mieyřcu ze drzwiami ábo z řciáną przez ktorą wchodziło y przeniknęło drzwi/ nic ich nie náruřzywřzy WuřNT 386, 386.

przeniknąć przez co (1): Bo weřćie Páńskie było iákoby duchowne á nie ćieleřne/ przez zámknione drzwi [...]. Nie potrzebowało ćiało iego wvielbione otworzenia drzwi/ áni vprzątńienia zawađ iákich do weřćia: przez řciány y mury przeniknęło/ á iáko duch żadnego zátřzymánia y przeřzkody mieć nie mogło/ y mieyřcá nie záltąpiło. SkarKaz 204a.

przeniknąć dokąd (1): GórńDworz Ff5v cf Szereg.

W porównaniu (1): Y onoć teź nie mnieyřzy dziw był/ gdy [Chryřtus] z grobu kámiennego mocnie przyłożonego y zápieżętowanego/ żadney rzeczy nie ruřzywřzy/ iáko iáki promień ábo zarzá/ przeniknąć raczył. RejPos 135v.

Zwrot: »przeniknąć do wnątrżności [czego]« (1): Iedno ty ogarni mnie prawdą řpráwiedliwořci twoiey tedy ia řnáđnie przeniknę ná gorę řwiętořliwořci twoiey náznaczoną [tj. na gorę Synaj]/ á řnadz práwye do řámych wnątrżności páłacow twoich [tj. do řwiętyńi] [introducent me ad montem sanctitatis tuae et ad tabernacula tua PolAnt Ps 42/3]. RejPs 64v.

Szereg: »przejęć i przeniknąć« (1): Ale rozum ma tyle moczy/ iż řmyřły ćřłowiece ząwźdy go řłuchác muřzą/ á dziwnym řpořobem przeidzie/ y przeniknie wřędzie GórńDworz Ff5v.

Przen [przez co] (1) : Máieřtat twoy przeniknął [transiit] przez ctery brany ogniřte/ z trzęřieniem żemie/ z wiátrem/ y z mrozem BibRadz 4.Esdr 3/19.

2. Rozprzestrzeńić się (2) :

przeniknąć dokąd (1): Rozprzeřtrzeniay mieyřce namiotu twego/ á řkory przybytkow twoich rořćiađni: vcźyń dłuźřze powrořki twoie/ á vmocni y obřtáluy gwoźđdzie twoie: bo y ná práwą y ná lewą řtronę przeniknieřz KuczbKat 391.

Zwrot: »przeniknąć świat szeroki« (1): Suchą řkáłę łáćniuchno on odmieni w wod zdroy głęboki/ Táć iż płynąc řwą byřćiořcią przeniknie ten řwiát řzeroki. LubPs Z6v.

3. Trafić do rozumu lub uczuć, nie pozostawić obojętnym, wzburzyć, wzruszyć (4) :

Zwrot: »myśli przeniknąć« (1): Gdyż tedy fámey thylko mocy Boſkiey należy/ myśli y fercá ludzkie przeniknąć *KuczbKat* 115.

W przen (4) :

Zwrot: »serce, do serca przeniknąć« [*szyk zmienny*] (3:1): *LubPs* E3; *KuczbKat* 115; y gdy w pułnocy przy iey łóſzku liedziały: owo znieba ſwiátłość przyſzła/ y wſzytki kąty oney komorki nápełniła/ y táka iaſność ſwiátłości oney błyſzczała/ iſz fercá ſtoiących wielką boiáznią przeniknęła: tak iſz wſzytko na nich ciało zdrętwiało y zmiłkło. *SkarŻyw* 589; áby tak iaſność fłowá Boże^{go} do ferc ich przeniknąć/ y onych oſwiecić mogła. *NiemObr* 68.

4. *O emocjach: ogarnąć* (2) :

Fraza: »żałość przeniknęła« (2): *BielKron* 313; Nie dármo ciężka żałość/ hnet mię przeniknęła. *WisznTr* 10.

Zwrot: »serce przeniknąć« (1): tak iż iey ferce/ żałość z boleſcią y z ſtráchem przenikły *BielKron* 313.

5. *Zostać ogarniętym (tu: uczuciem) [intransit] [czym]* (1) : Serce me práwye yák wołk we mnyę roſpłynęło/ Bo yuż írogą boleſcyą ze wſłáď przeniknęło *LubPs* F2.

Synonimy: 1. przebić, przebość, przekłóć, przekować, przerazić; 3. pobudzić, poruszyć, wzruszyć.

Formacje współrdzenne cf NIKNAĆ.

Cf [**PRZENIKNIENIE**]

RS